

Lanczkor Gábor

Márvány kockacukrok

Szatírajáték

(Liszt és Erkel egy négyzet alaprajzú asztal két szemközti oldalán, egy-egy szék mögött állnak, Liszt jobbról, Erkel balról. Az asztalon minden irányban hosszan lelógó terítő. Liszt reve-rendában, Erkel bármely kor polgári viseletében. Az asztalon sakktábla, bábuk két kupacban és egy sakkóra. A jelenet hosszú belső csöndek szekvenciáival rendezendő meg, l. a szerzői szünetjelek nyomjelzőit.)

ERKEL Erkel Ferenc halott.

LISZT Erkel Ferenc halott?

(Csönd.)

LISZT Az unokaöcséd?

ERKEL Nem. Nem az unokaöcsém.

Az én egyetlen drága kisfiam.

(Csönd.)

LISZT Fogadd részvételemet, barátom.

ERKEL Köszönöm.

(Csönd.)

LISZT Hány éves volt az ifjú Erkel?

ERKEL Hat.

(Csönd.)

Levélben írta meg a feleségem,
hogy lázasan nyomja az ágyat a kicsi
fiam,
holnap lesz egy hete,
kérdeztem sürgönyben a feleségemet,
hogy mennyire komoly, hazautazzak-e,
azt mondja, nem kell, nem komoly,
erre ma reggel érkezik a sürgöny,
hogy meghalt a kicsi Ferenc.

(Csönd.)

LISZT Akarsz most sakkozni egyáltalán?
Nem lennél inkább egyedül?

ERKEL Sakkozzunk!

LISZT *(leül)* Sötéttel lennél inkább,
gondolom.

(Erkel is leül.)

ERKEL Mért gondolod?

(Csönd.)

Az én gyászom kontúrtales.

Nincsen színe se.

(Csönd.)

Alig ismertem ezt a kisfiút.

Pesttől kétszázötven kilométerre,

Gyulán haldoklik a fiam,

és nem rohanhatok oda,

mert Pesten itt a zenekar, az Opera,

a Zenekadémia, a tanítványaim,

nem mellesleg a felnőtt fiaim,

a primadonnáim, a bürokrácia,

amit nem hagyhatok rá senkire.

Tíz gyermekem közül meghalt a leg-
kisebb fiú.

Leszek én a sötéttel.

LISZT Legutóbb világossal voltál.

(Liszt fölvesz két bábút, a háta mögött a tenyerébe rejti őket, aztán Erkel elé tartja a két öklét, Erkel rábök az egyikre.)

LISZT *(kinyitja a tenyerét)* Sötét.

(Elkezdik fölrakni a bábukat, Liszt a világosakat, Erkel a sötéteket, és

amint mind a helyén, Erkel elindítja a sakkórát.)

ERKEL Parancsolj!

(Liszt kilép egy gyaloggal, e4, majd lenyomja a sakkóra gombját, Erkel kilép egy gyaloggal, e5, lenyomja a sakkóra gombját, Liszt kilép egy másik gyaloggal, f4, Erkel leüti, xf4, és lenyomja a sakkóra gombját.)

LISZT Mészárszék.

ERKEL Mészárszék, barátom.

(Erkel föláll, hátrébb teszi a maga székét, az asztalt hátrébb húzza, Liszt is föláll, egymásra bólintanak, fogják és fölemelik az asztalt.)

ERKEL Az óra járása szerint.

(Elfordítják kilencven fokkal az asztalt az óramutató járása szerint. Így Liszt háttal, Erkel szembekerül a nézőtérrel.)

LISZT Fogadd részvéteimet!

ERKEL Köszönöm, abbé.

(Liszt kilép a jobb oldali futójával, Fc4, lenyomja a sakkóra gombját, Erkel kilép a királynőjével, Vh4, és lenyomja a sakkóra gombját.)

ERKEL Sakk.

LISZT Sakk, sakk, sakk.

(Liszt kilép a sakkból, Kf1, és lenyomja a sakkóra gombját.)

ERKEL Honnan való a sakk-készlet, Ferencem?

LISZT Odesszában kaptam jó harminc éve, amikor arra jártam hangversenykörúton. Nemrég került elő egy régi útiládám fenekéről.

Ez vele a legelső partim.

ERKEL Mélyen megtisztelve érzem magam.

(Rácsap a sakkóra gombjára.)

És kitől kaptad?

LISZT Egy nyurga, sötét bőré fiatalembertől.

Perzsa arisztokrataként mutatkozott be. Egészen nyugatias volt a modora.

Átutazóban járt épp Odesszában.

ERKEL Honnan hová?

LISZT Nem emlékszem, barátom.

(Lenyomja a sakkóra gombját.)

Nagyon régen volt.

Akkoriban találkoztunk

először Carolynnal.

Meg Odessza előtt, Galíciában.

ERKEL Es milyen anyagból vannak ezek a figurák?

(Fölveszi a leütött világos gyalogot.)

LISZT Fogalmam sincsen.

ERKEL Nem fa. Nem márvány.

Nem csont és nem üveg.

Nem fém. Jó súlyosak.

LISZT *(elveszi a bábút Erkel kezéből)*

Az a baj, tényleg nem emlékszem, mondott-e róluk bármit is a perzsa herceg.

ERKEL Az ifju virtuóznak.

LISZT *(nyúlna a tábla felé)*

Nézzünk meg egy sötétet!

ERKEL Parti közben vagyunk, Ferencem!

(Leüti a sakkóra gombját.)

Hogy gondolod?

Csak úgy végigtapogatnád a figuráimat?!

LISZT *(lenyomja a sakkóra gombját)*

Barátom, ne veszítsd el a humorérzékedet.

(Liszt eltűnik a színpalak mögött, majd egy pár fehér cérnakesztyűvel jön vissza.)

ERKEL Az lehetetlen, hogy ne kaptál volna

semmilyen történeti tájékoztatót az ajándékról, amikor a perzsa arisztokratád

kezedbe nyomta a sakk-készletet!

LISZT Nem emlékszem, Ferenc.

Annyian nyüzsögtek körültem aznap este!

ERKEL Megnézted egyáltalán ott helyben a bábukat?

LISZT Meg, persze, biztosan.

ERKEL De csak váltottál egypár szót a herceggel?

LISZT Hát persze hogy váltottam!

Megköszöntem az ajándékát!

(Liszt fölhúzza előbb a bal, majd a jobb kezére is a cérnakesztyűt.)

ERKEL Mióta mindketten a Zeneakadémián lakunk,

Ferencem, mért mindig énnálam

(lenyomja a sakkóra gombját)

sakkoztunk?

LISZT Mert minden egyes alkalommal ragaszkodtál hozzá *(lenyomja a sakkóra gombját)*, menjek föl én hozzád a másodikra.

(Liszt lehúzza a baljáról a cérnakesztyűt és odanyújtja Erkelnek.)

ERKEL Mire készülsz, barátom?

LISZT Van pálinkád Gyuláról.

ERKEL *(elveszi Lisztől a cérnakesztyűt)*

Parancsolsz?

LISZT Ezzel érvelsz, mikor sakkról egyezkedünk.

Remek a gyulai pálinkád, hadd tegyem hozzá!

Így aztán mért is ellenkeznek.

De ma délelőtt ellenkeztem.

Ma nálam sakkozunk.

Pálinka nélkül.

ERKEL Mért adtad ezt a fél párat ide?

LISZT Húzd föl!

A bal kezedre.

Vagy tőlem a jobbodra is húzhatod.

(Erkel fölhúzza a jobbára a kesztyűt, majd ballal lenyomja a sakkóra gombját.)

LISZT Most már megvizsgálhatjuk a perzsa herceg bábuit.

ERKEL Hogyhogy?

LISZT Ha szó szerint értjük a „pièce touché”-t

(ballal lenyomja a sakkóra gombját), akkor a lépés kényszere

csak a kézzel érintett bábukra vonatkozik. Tehát ha kesztyűvel nyúlok hozzájuk *(a kesztyűs kezével levesz két világos figurát)*,

akkor nem sértettem meg a szabályokat.

(Erkel ballal lecsapja a sakkóra gombját, a következő ütemben Liszt oda se figyelve szintén ballal ráüt a gombra. Erkel bal kézzel nyúl a gyalogjához, lép, b5, majd ballal lecsapja a sakkóra gombját.)

LISZT *(a táblára néz)* Nahát, Ferencem!

(Liszt bal kézzel fogja a futóját, leüti Erkel gyalogját, Fxb5, majd ballal lecsapja a sakkóra gombját.)

ERKEL Mészárszék!

(Liszt visszateszi a táblára a két saját bábuját, majd megfogják ketten az asztalt és megemelik.)

LISZT Ahogy az óra jár.

(Mindketten bólintanak, majd elfordítják kilencven fokkal az asztalt, így Liszt a bal oldalra kerül, Erkel a jobb oldalra. Maguk alá húzzák a széket, leülnek.)

LISZT *(levesz egy világos figurát a kesztyűs kezével)*

Mintha nagyon-nagyon finom cukorból lenne.

Nagyon finom kósóból.

(Szimatolgatja.)

Valami enyhén csillámos törtfehér ásványból.

ERKEL Van szaga?

LISZT Az útiláda bőrszaga.

(Visszateszi a figurát, jobb tenyerébe fogja a már leütött világos gyalogot.)

Gyanúsán súlyosak.

ERKEL Talan ólommagjuk van.

(Ballal lép, majd ballal lenyomja a sakkórát.)

Huszár f6.

LISZT Hogy értelmezed a szabályt, barátom,

ha egy játékos megnyalja a bábuját, az von-e maga után bármilyen retorziót?

ERKEL Lépnél?

LISZT Hát persze.

(Liszt leteszi a már leütött gyalogot, aztán bal kézzel a lovához nyúl, Hf3, és ballal lenyomja a sakkóra gombját.)

ERKEL (ballal nyúl a bábuhoz)

Királynő h6.

(Ballal nyomja le a sakkóra gombját.)

LISZT (bal kézzel d3)

Figyeld csak meg, mindketten a bal kezünkkel lépünk!

ERKEL Sőt, a sakkórát is a bal kezünkkel nyomogatjuk!

LISZT Zavarba ejt a kesztyű, nemde? (Jobb kézzel csapja le a sakkórát.)

ERKEL Dohányoztál már kesztyűben?

LISZT Egyszer megpróbáltam kesztyűben újságot olvasni!

ERKEL Lehetetlen, ugye?

(Erkel elővesz bal kézzel a bal zsebéből két kockacukrot, az egyiket leteszi Liszt elé.)

LISZT Mi ez, Ferencem?

ERKEL Kockacukor.

Ügyelek rá, hogy mindig legyen a zsebemben.

Néhány konflislóval már odáig jutotunk.

(Erkel kesztyűs kézzel leveszi Liszt egyik lovát, baljában ott a kockacukor, egymás mellett tartva egészen közelről nézi őket),

végül is elég régen élek Pesten, hogy fölnyerítenek, ha beülök a kocsijukba.

LISZT (ballal fölveszi a kockacukrot) Adjam ezt oda a másik lovamnak?

ERKEL (megnyalja a kezében tartott lovat, majd a cukrot)

Ez nem cukorból van, barátom.

Nem is sóból.

LISZT Milyen az íze?

ERKEL Kóstold csak meg te is!

(Liszt leveszi kesztyűs kézzel a másik világos lovat, és megnyalja.)

ERKEL Milyen?

LISZT Leginkább útiláda-ízű.

Szerinted?

ERKEL Van valami alig érezhető, mégis penetráns, gyöngé utóíze.

(Erkel megnyalja még egyszer a lovat, Liszt is így tesz.)

ERKEL (megnyalja a kockacukrot)

Nyald meg a cukrot is utána!

LISZT (megnyalja a kockacukrot)

Valóban, mintha lenne valami keserű utóíze.

Ahogy a cukortól elüt.

ERKEL Szerinted?

LISZT Nincs ötletem.

(Visszateszi a lovat.)

Nézzünk meg egy sötétet is!

ERKEL Hadd lépjek egyet még előtte!

LISZT Parancsolj!

(Erkel bal kézzel Hh5, majd jobbal lenyomja a sakkóra gombját.)

ERKEL Te is lépj egyet!

(Liszt a tábla fölé hajol, nézi, és lép, Hh4, lenyomja a sakkóra gombját. Erkel rögtön utána Vg5, aztán lenyomja a sakkóra gombját.)

LISZT Remek kis parti!

ERKEL Remek, remek!

(Liszt kesztyűs kézzel leveszi az egyik sötét lovat, és egész közel tartja a szeméhez. Erkel kesztyűs kézzel le-

veszi a tábláról a másik sötét lovat, és a szeméhez emeli.) (Csönd.)

LISZT Ez meg mintha szénből lenne, nem?

ERKEL Gyanús, gyanús.

LISZT *(mérlegeli a tenyerében)*

Ez is ugyanolyan nehéz.

ERKEL Fogadni mernék, grammra ugyanannyi, mint a fehér lovak.

LISZT *(tüsszent)*

ERKEL Egészségedre!

LISZT *(még egyet tüsszent)*

ERKEL Egészségedre!

LISZT *(még egyet tüsszent)*

Köszönöm!

ERKEL Egészségedre!

(Ő is tüsszent egyet.)

LISZT Egészségedre!

(Tüsszent.)

Miért ne tüsszenthetnének?

ERKEL Igaz, mért is ne tüsszöghetnénk?

(Tüsszent.)

LISZT, ERKEL *(egyszerre tüsszentenek)*

LISZT Egészségünkre!

ERKEL Egészségünkre!

(Visszateszik a táblára a két lovat.)

LISZT Magyarországra!

ERKEL *(tüsszent)*

Magyarországra!

LISZT *(tüsszent)*

ERKEL *(tüsszent)*

A kisfiamra!

LISZT A kisfiadra!

(Tüsszent.)

(Csönd.)

(A sakktáblára merednek.)

LISZT Mit látsz?

ERKEL Látod te is?

(Csönd.)

LISZT Hallod?

ERKEL A két király...

(Csönd.)

LISZT Hallod?

ERKEL Túlsuttognak mindenkit...

Mindenki mást suttog...

Ők ketten ugyanazt...

(Csönd.)

ERKEL *(suttogva)* Nyúlj be az asztal alá...

(Liszt lassan benyúl a lelógó terítő alá. Egy pár fehér cérnakesztyűt húz elő, az egyiket Erkelnek adja. Fölhúzzák a fél párat a bal kezükre mind a ketten.)

LISZT *(suttogva)* Egy ajtó az, vagy nyitva van, vagy csukva...

(Erkel benyúl az asztal lapja alá. Egy üveglapot húz elő, amely pont beleilleszthető a sakktáblát szélében felező vajatba. Mutatja Lisztnek, aztán a helyére illeszti az üveget.)

ERKEL Hallottad?

(Csönd.)

LISZT *(suttogva)*

Ahogy az óra jár...

ERKEL *(suttogva)*

Cseréljünk helyet...

(Fölállnak, és az óramutató járása szerint kerülve helyet cserélnek. Leülnek, aztán előrehajolva nézik egymást az üvegen át.)

ERKEL Mit látsz az üvegen?

(Csönd.)

LISZT Valami furcsa gépet...

ERKEL Miféle gépet?

LISZT Egy csokoládéórlót. Látod te is?

ERKEL Írd le milyen...

LISZT Három nagy őrlődobja van.
Látod te is?

ERKEL Látom. Folytasd! Milyen?

LISZT Egymással százhusz fokos
szöveget zárva be,

őröl a három dobja.

Elhallgattak a bábuk...

Csak a csokoládémalom

kerekei forognak,

az óra járása szerint,

de csokoládé nélkül üresen...

ERKEL Elhallgatott a két király.

(Csönd.)

*(Erkel egyszer csak kikapja a sakk-
tábla tengelyéből és a földre ejti az
üveglapot. Fölállnak, nézik a törött
üveget.)*

LISZT Ripityára tört a csokoládéma-
lom...

Édesből édeset...

A keserűből keserűt...

Vagy az üvegszilánkokat

porrá őrölni...

(Csönd.)

ERKEL Hallod, megint elkezdtek su-
tyorogni...

*(Mindketten visszaülnek a széjükre.
Megszólal Liszt La lugubre gondola
című zongoraműve.)*

LISZT A két király...

(Csönd.)

LISZT Mért is nem kártyáztunk inkább?

ERKEL Most már mindegy, Ferencem.

*(Liszt és Erkel lassan benyúlnak az
asztal alá. Egy-egy tükröt húznak
elő, melyek éppen akkorák, hogy
egymásnak háttal beleilleszthetők a
sakktábla tengelyének vájátába. Egy-
másra bólintanak, összepasszítják, és
ketten együtt beillesztik a helyére a
dupla tükröt.)*

LISZT *(suttogva)*

Fölsikítottak a királynők...

ERKEL *(suttogva)*

Fölnyerítettek a paripák...

(Csönd.)

LISZT A mi szerepünk itt ma ennyi
volt, Ferenc.

*(Fölállnak, és féltérdre ereszkedve
nézik oldalról a bábukat.)*

LISZT Mint egy alomnyi macskakölyköt,

úgy fojtjuk vízbe őket

simára kifeszített kettős víztükörbe...

de kik ezek?

ERKEL Nem tudjuk meg soha.

(Lassan fölállnak.)

ERKEL Nem jössz föl hozzám egy te-
ára, abbé?

LISZT Menjünk, Ferenc!

*(Együtt el. A szín üres, a zene szól
még néhány percig, aztán hirtelen
abbamarad.)*

(Függöny.)

Az itt közölt három Erkel témájú darabot együtt – Haumann Péter, Jordán Tamás, Szalai Kriszta és Haumann Máté szereplésével – a Napkút Kiadó s a Hungarofest Klass Zenei Iroda közös rendezvényeként a Lotz-teremben mutatják be december 6-án este.